



De caravanclub.

En dat in een competitieve sfeer waarin veel scholieren alleen met Ritalin kunnen functioneren. Het onderwijs stimuleert *Bildung* door goed gebruik te maken van bestaande vakken; naast gym, ook godsdienstles, CKV en filosofie. Niets aan veranderen, hooguit intensiveren. Tien jaar lang geen onderwijsvernieuwing. Iedere leerling heeft recht op uitvoerige kennisgeving met collectievormingstechnieken filosofie, religie, sport en kunst. Grootmoedigheid komt een mens niet aangewaaid.

Na deze oproep aan het onderwijs om niet te veranderen, kijken we buiten het onderwijs naar wat we wél kunnen veranderen aan onze eenzijdigheid. De samenleving is al lekker aan het experimenteren met ruimhartiger omgangsvormen. Zzp'ers richtten de onderlinge verzekering 'Broodfonds' op. Tijdelijk onbebouwde lapjes grond zetten buurtbewoners aan tot *guerrilla gardening*. Herwaardering van het fenomeen 'meent', gemeenschappelijke grond met gezamenlijk vruchtgebruik, is een van de centrale ideeën in 'Rotterdam Vakmantsad' van filosoof Henk Oosterling. Deze initiatieven zijn de genereuze kant van de veel bekritiseerde participatiemaatschappij.

Hoe versterken we dit vanuit de klassieke beschavingsoffensieven? Sport is geen zorgkind, daar blijven we af. De kunst heeft haar bijdrage aan de ambachtelijke zingeving alweer ter hand genomen. Nadat de overheid zich terugtrok wordt de Gijsbrecht, Vondels staatsvormingstheater, weer opgevoerd. Ik ben een fan van Marijke Schermers 'non-fictie theater' en van Laura van Dolrons Stand-Up Filosofie, die dames zijn jong, maar genereus. Kom daar eens om bij de partij 50Plus.

Met de kunst gaat het dus goed, daar hoeft de Denker des Vaderlands zich niet mee te bemoeien. Maar als Denker heb ik de religie verwaarloosd. Ik ga dus kijken wat een samenleving mist die godsdienstige vormen van *religare* helemaal overboord zet. Ik zie kansen in de sacralisering van profane zaken als voedselbereiding, de schoonmaak en seksuele intimiteit. De bijbelse spijswetten zijn uit de tijd, maar is Sonja Bakker nou zoveel minder dogmatisch? Voor erediensten, vieringen en jubel zou de religie *zeitgemässe Betrachtungen* kunnen opstellen. Daarvoor moet je niet bij de filosofie zijn, de hedendaagse al helemaal niet.

En wat heeft de filosofie te bieden? Ruimdenkendheid betekent dat we niet met het individualisme hoeven te breken. Je moet je repertoire verrijken. Wie het gemoed wil wapenen tegen de slagen uit een onoverzichtelijke buitenwereld, leze Seneca. Die hield zich staande in het onafzienbaar grote Romeinse keizerrijk door zich op zijn eigen emotiehuis-houding te storten. Een toefje stoïcisme is voor iedereen goed, maar je hoeft het er niet bij te laten. Ook Epicurus' tijden waren onoverzichtelijk, maar hij verkoos eros boven thymos. Hij vond de *gated community* uit, hij raadde vrienden en familie aan, zich terug te trekken in een ommuurde tuin, waar werelds noch bovenwerelds gezag geldt, waar bijgeloof niet gekoesterd wordt en de dood niet gevreesd: als iemand van de club sterft, gaat de rest door met leven na de dood. Gemoedrust als hoogste doel, net als bij de stoïcijnen, maar communitaristisch en niet individualistisch. Ik neem alles over van de epicuristen, maar omdat ik in het veilige Nederland woon, hoeft bij mij de gate vrijwel nooit afgesloten te worden.

Vrijtijdsmaatjes

We zijn individualisten, vinden we, maar doordeweeks passen we werkend, etend en slapend keurig in het keurslijf van de doorsneeburger. De Zwitserse fotografen Ursula Sprecher en Andi Cortellini zoeken hun medeburgers liever op vóór negenen en na vijven, in het weekend en tijdens de vakantie. Daar ontmoeten ze mensen in een zelfgekozen biotoop, samen met hun 'vrijtijdsmaatjes', zoals hun fotoboek vol groepsportretten heet. De een voelt zich thuis onder sm-liefhebbers mét zweepjes, de ander zoekt de gezamenlijkheid bij de vrijwillige brandweer, in een meditatiegroep die het psicentrum collectief ontwikkelt, of in de liefde voor poedels, koksmutsen, modelspoortreinen of caravans.

Ursula Sprecher, Andi Cortellini:
HobbyBuddies Freizeitfreunde,
Kehrer, Berlin, 131 blz. € 30



Seneca en Epicurus bleven zichzelf richten op zorg voor de binnenwereld, omdat zij de buitenwereld als niet beïnvloedbaar beschouwden. Dat wil zeggen dat zij zich meer op de persoonlijke ethiek dan op een gezamenlijke politiek stortten. Maar is in onze tijd de wereld nou werkelijk zo onbegrijpelijk? Sinds we ruimtefoto's hebben van de aarde, een knikker in een onafzienbare ruimte, kennen we de schaal van de wereld toch wel zo'n beetje?

Peter Sloterdijk zei, met een foto van dat blauwe bolletje in de hand: "Daar komt niemand levend van af." Afzonderlijk niet nee, maar dat is een reden temeer om je op de relatieve onsterfelijkheid van de collectieven te richten. Omdat dat zin zou hebben? Nee, omdat dat de zin is die wij er zelf aan kunnen geven. Zingeving, gewoon voor de aardigheid, omdat we er zin in hebben, omdat we nou eenmaal zintuigen hebben en omdat het de diepe wens bevredigt om in volzinnen over zinvolle projecten te praten. Je bent in het ondermaanse een heel eind met ambachtelijke zingeving aan families, firma's, verenigingen en politieke instituties. Daaraan onvermoeibaar zin en bestemming geven, ook als je niet in de stemming bent.

Lifelonglearning betekent trainen voor een samenleving die er nog niet is. Het is zeer constructief om je – in gesprek met ruimdenkers als Plato & Aristoteles, Hume & Kant, Arendt & Sloterdijk – te wapenen tegen versimpeling, als de buitenwereld complexer lijkt te worden. De wereld is niet complex, onze bestemming wordt ons niet kant en klaar in de schoot geworpen. Gewoon doorzetten. Het kan, want het moet. En we zitten hier nou toch. ■

Dit is een bewerking van de Comeniuslezing over zingeving als ambacht, die René Gude op 22 maart in Naarden heeft gehouden.